

A Földeák külterületén végzett munka során két, korábbról már ismert lelőhelyet (*Kápolna-halom; Száraz-éri ugar II.*; KÖH 56231, 56240) érintettünk és egy új lelőhelyet (*Vásárhelyi határszél*, KÖH 74421) találtunk. A terepbejárás során őskori, kelta, szarmata, gepida és Árpád-kori leleteket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Weisz Attila geodéta; Molnár Zsolt, Császi Dávid geodéziai asszisztensek, Rózsa Gábor, Kovács Sándor, Kulcsár Zoltán, Kulcsár Zoltánné technikusok; Kovács Zsófia archeozoológus.

PARDITKA GYÖRGYI

161. Földes, Kálló-hát (KÖH 75565)

(Hajdú-Bihar megye) Sza

2010. szeptemberben a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága elvégezte a területen a kivitelezés közben előkerült régészeti objektumok feltárását. A lelőhelyen 2 váz, ill. 2 gödör került elő. Feltehetően császárkori, szarmata objektumokról van szó, erre utal a D-É tájolású, háton fektetett, nyújtott helyzetben eltemetett nő sírja. Mellékletként vascsat és vas karperec került elő.

A Ny-K tájolású vázat feltehetően nem meghatározott rítus szerint temették el, hanem csak „bedobták”, térdmagasságban obszidiánpenge került elő mellőle. Ettől a váztól nem messze két helyen is állatcsontok kerültek elő (marha- vagy lócsontok), azonban a talaj nem tette lehetővé az objektumok pontos megfigyelését. Keltező értékkel bíró kerámia nem került elő az állatcsontok mellől.

Munkatársak: Juhász László, Papp Enikő, Szabó Nóra.

SZELEKOVSKY MÁRTA

162. Furta, Hagymás-dűlő (KÖH 62448)

(Hajdú-Bihar megye) LT

A Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága 2010. szeptember 14–23. között megelőző régészeti feltárást végzett a MOL Furta-Sas T-1 jelű gázvezeték nyomvonalára eső régészeti lelőhelyen. A terület a Berettyó-Körös vidéken, közelebből a Nagy-Sárrét, a Bihari-sík és a Kis-Sárrét földrajzi találkozásánál található. Talajgenetikai szempontból a kutatott területen sík láptalaj található.

A lelőhely Furta K-i határában, a Hagymás-dűlő D-i részén, az Ölyvös-ér egyik meanderében, a Ló-sziget K-i oldalán egy ÉK-DNy irányú háton található. A kutatás során 2077 m²-t humuszoltunk le, nagyjából 6 m szélességben, több mint 300 m hosszan. Az átlagosan 50–60 cm vastag, de a lelőhely É-i végében 1 m-t is meghaladó humusztakaró eltávolítása után 14 objektumot tártunk fel és dokumentáltunk, melyek egy ritkás elrendezésű késő vaskori (kelta) településhez tartoztak. Valószínűleg a település szélét sikerült feltárni: 4 gödröt, 6 cölöplyukat, 3 árkot, valamint egy természetes jelenséget

(humuszlencsét). A zömében a két Ny-K irányú árok által közrefogott területre eső települési objektumok a kinyitott szelvény középső és D-i felén koncentráálódtak, csupán két cölöplyuk esett az É-i térfélre. A szelvény mindkét vége mélyebben fekvő, valószínűleg a régészeti korokban is vízjárta, gyakran vízállásos terület lehetett, ezt az altalaj megváltozott színe és a vastagabb humusz, ill. szubhumusz réteg is bizonyította. Az árkok ezektől a vizenyős részekről védtek, választották el a vaskori falut, ill. ide vezették le a csapadékot. Három objektum betöltése tartalmazott elenyésző mennyiségű bekarcolt vonallal díszített korongolt, ill. kézzel formált, durva kiképzésű kerámiatöredéket, paticsot vagy állatcsontot, a kerámia jellegzetes vonásai alapozták meg a kormeghatározást. A többi objektumról csupán feltételezhetjük, de igen valószínű, hogy ehhez az egyrétegű, késő vaskori településhez tartozott.

Munkatársak: Czinegéné Kiss Ilona és Papp Enikő ásati technikusok. A geodéziai felmérést és a lelőhely digitális feldolgozását az Archeodata 1998 Bt. végezte.

BOCSI ZSÓFIA

163. Furta határa

(Hajdú-Bihar megye) U, A

2010 folyamán a Hajdú-Bihar megyei Múzeumok Igazgatósága megelőző feltárást végzett a MOL-vezeték nyomvonalára eső régészeti lelőhelyeken.

Dévánszki-dűlő (Furta B8 lh., KÖH 62466): Augusztus 10. és szeptember 21. között kutattunk a Furta B7 lelőhely közvetlen közelében, attól D, DNy-i irányban helyezkedik el, a „szomszédos” kiemelkedésen, az ott feltárt késő avar településhez tartozó késő avar temető található rajta. Összesen 22 objektumot tártunk fel, melyekhez 33 stratigráfiai egységet rendeltünk. Feltártunk még 1 újkori vízvezető árkot, 4 ismeretlen korú gödröt.

A lelőhely legfontosabb objektumai a középén található kiemelkedésen helyezkedtek el. Itt 14 sírfoltot észleltünk, melyek 3 szabályos sorba rendeződtek, viszonylag szabályos távolságra egymástól.

A 7/7 sz. sírban két vázat is feltártunk, mindkét váz felnőtt férfié. Az egyiket teljes veretes övvel helyezték örök nyugalomra („in situ” helyzetben előkerült öntött, ónozott, aranyozott övveretei a 8. sz. második felére – a 8–9. sz. fordulójára kelteznek). Koporsójára „rádobták” a másik férfi testét, ezt a vázat meglehetősen „kitekert” pózban találtuk meg.

A temető legjelentősebb sírja a 16/27 sz., melybe szintén egy felnőtt férfit temettek, nagyméretű, vasalásokkal ellátott koporsóban. Mellékletként teljes veretes díszövet tártunk fel, azonban a sírt bolygatás érte (feltehetően állati?), így rekonstrukcióra alkalmas megfigyeléseket nem sikerült tennünk. A férfi közvetlen közelében, jobb oldalához temették el lovát, fordított tájolásban. A lóval vas lószerszámokat temettek el, zablát-kengyelt, valamint fordítva ráhelyezték a nyeret is, melynek vasalásai megmaradtak.

A temető női sírjai valamivel szegényebbek, ám szintén tartalmaztak mellékleteket: esztergált csont tűtartót, vaskést, vassarlót, gyöngycsüngős fülbevalót.

A temető minden bizonnyal egy kisebb családi temető részlete, így az folytatódik a gázvezeték nyomvonalától ÉNy-ra és DK-re is, feltehetően összesen 40–50 temetkezést tartalmaz. A sírok nem rablottak, a magas talajvíz miatt a fémmellékletek „újszerű” állapotban kerültek elő, maga a temető beleillik a hajdú-bihari késő avar temetők sorába.

Sasi-lapos I. (Furta B7 lh., KÖH 62460): A 7+420 és 7+685 km-szelvények közé eső lelőhelyen 2010. július 15. és augusztus 18. között dolgoztunk. A magas talajvízszinttel nehezített feltáráson 25 objektumot különítettünk el, melyekhez 52 stratigráfiai egységet rendeltünk.

A lelőhely már a Kr. e. 6. évezredben is megtelepedési nyomokat mutatott, feltártuk ugyanis egy a középső neolitikum végére keltezhető település részletét, amelyet az ún. alföldi vonaldíszes kerámia kultúrája késői csoportjának (Esztár-csoport) egyik közössége hozott létre a Dévánszkit a Sasi-lapostól elválasztó egykori vízfolyás (a mai Kutas-csatorna egyik ága) É-i magaspártján. A települést elsősorban nagy agyagkitermelő és hulladékgyödrök jelezték. Az egyik különösen nagyméretű (kb. 20 m²) amorf hulladékgyödör kiemelkedően nagy mennyiségű leletanyagot szolgáltatott: durva és díszített kerámiát, állatcsontot, tapasztástöredéket és a korabeli halászatra utaló kagyló maradványát.

Egy Kr. u. 8–9 századi késő avar falu kerítő- és víz-elvezető árkaiknak részletei kerültek még elő, jellegzetes korongolt hullámvonaldíszes kerámiaanyaggal.

A település jelentősége abban áll, hogy szerves egységet képez a vízfolyás túlsó partján a Dévánszki-dűlő nevű (Furta B8) lelőhelyen, a humuszolás során megfigyelt csontvázas sírokból álló temetővel.

A feltárt objektumok közül néhányat keltező értékű leletanyag hiányában nem sikerült egyértelműen korszakhoz kötni.

Munkatársak: F. Csutak Tünde, Juhász László, Papp Enikő, Szabó Nóra, Tóth Mihályné, Bacskai István technikusok.

SZELEKOVSKY MÁRTA

164. Fülöpháza határa

(Bács-Kiskun megye) U, B, Sza, A, H, Á

Fülöpháza község településrendezési eszközeinek módosításához örökségvédelmi hatásvizsgálat készült. A régészeti szakági munkarészt megalapozó adatgyűjtés és a 2010. augusztus 8-diki bejárás során eddig nyilvántartásba nem vett új lelőhelyeket lokalizáltam. Leletanyagot nem gyűjtöttem.

Ballószegi-dűlő (KÖH 77143): A lelőhely a községtől DK-re, a Templomsori-dűlő D-i részén, a település közigazgatási határán húzódó ÉNy–DK-i irányú mocsaras rétet Ny-ról szegélyező dombhát peremén található. Itt

a friss szántásban szarmata és avar kori telepnyomok figyelhetők meg.

Csatár-tanya (KÖH 77137): A lelőhely a községtől DNy-ra, az 52. sz. főút 19-es kilométerénél, az út É-i oldalán, a Hattyús-széktől D-re elterülő homokháton, a Csatár-tanya és a műút közötti, mezőgazdaságilag művelt területen fekszik. A szemle alkalmával a friss szántásban heverő újkőkori és szarmata cserepek alapján közepes intenzitású régészeti lelőhelyet lokalizáltam.

Kondor-dűlő 1. (KÖH 77145): A lelőhely a községtől ÉNy-ra, a Kondor felé vezető földút, Ny-i oldalát szegélyező tanyák előterében található. A különböző módon művelt szalagparcellákon szarmata cserepek gyűjthetők. A leletek szóródása alapján a lelőhely az ÉNy–DK-i irányú dombhát ÉK oldalát követve a mocsaras rétet szegélyezi.

Kondor-dűlő 2. (KÖH 77147): A lelőhely a községtől ÉNy-ra, a Kondor felé vezető földúttal szegélyezett mocsaras rétet K-i, enyhén emelkedő oldalán terül el. A szántásban heverő cserepek, tapasztástöredékek, állatcsontok és hamus elszíneződések alapján intenzív bronzkori lelőhelyet lokalizáltam.

Petőfi u. 33. (KÖH 27769): A lelőhely a község belterületén, beépített lakóingatlanon található. A lelőhely jelenlegi állapota nem tette lehetővé a korábban itt lelt avar temetkezés lelőhelyének felszíni lokalizációját.

Szennyvíztisztító telep (KÖH 58442): A lelőhely a községtől DK-re elterülő vizenyős rétből határozottan kiemelkedő homokdombon található. A domb DNy-i oldalán ma két tanya áll, a fennmaradó részét mezőgazdaságilag művelik. A helyenként mocsaras, füves rétet szinte az egész dombot körülöleli. A korábban lokalizált szarmata, avar és Árpád-kori településre utaló régészeti leleteket az elboronált szántásban, a kedvező észlelési körülmények ellenére sem tudtam megfigyelni.

Szívós-szék 1. (KÖH 77139): A lelőhely a községtől D-re, az 52. sz. főútról bekötőút Ny-i oldalán, a Nemzeti Park területén, a Szívós-szék és az út között emelkedő alacsony homokháton található. Ezen a területen ma több tanya áll és a lelőhely a tanyák közötti szántókon elszórtan heverő cserép- és paticszöredékek révén jól lokalizálható. Az itt lelt nagy mennyiségű, jellegzetesen gyorskorongolt, szürke kerámiatöredékek intenzív szarmata településre utal.

Szívós-szék 2. (KÖH 77141): A lelőhely a községtől D-re, az 52. sz. főútról bekötőút Ny-i oldalán, a Nemzeti Park területén, közvetlenül az út mellett, egy művelt parcellán található. A friss szántásban szórványosan szarmata kerámia gyűjthető.

Szőlőtelep (KÖH 28027): A lelőhely a község közigazgatási határán, a belterülettől DNy-ra, a Nemzeti Park területén, a Bakos-tanyától É-ra emelkedő alacsony dombon található. A területen bokrokkal tarkított gyeppel van, ami a korábban itt lelt honfoglalás kori temető felszíni lelőhely lokalizációját nem teszi lehetővé.

Templom-halom (KÖH 27770): A lelőhely a községtől ÉK-re, a Templomsor-dűlőben, az ÉNy–DK irányú